

hoz: „A nap utolsó sugara is eltűnik a párafelhő mögött. / A szürke égbolt lassan sötétül el teljesen – végül egészen feketévé. (The shining, 55. oldal)

Már nem

A *Zaj* címet viselő harmadik ciklus jó néhány darabja költőknek, íróknak ajánlott vers. Nem szokatlan ez a kortárs költészetben (sem), de Lea ezen kötetében szembetűnően domináns. Úgy érzem, inkább a tisztelet kinyilvánítása, mint kérdés az irodalmi jártasságban, olvasottságban. Nem *amatőrösen direkt*, éppen ezért okoz majd olvasóinak sok fejtörést a *megcímzett* versekkel.

Lehetséges, hogy Lea huszonnégy órás derűs, mosolyos, mint az interjúk alatt, de a verseit komoran veszi. Olyanok, mint a fekete vonalas grafikai a fehér lapon. Sötét tónusú fricskák. A riasztó, elkeseredett sorokkal tűzdelt oldalak után megcsillan Lea humora. „A költő, a költő! Ott szalad a messziségben, / fekete macska üldözi a házak tetején, / nyávogása sem mire sem elég! / Nem kell ő már senkinek! / Tág a lég, tág az út! / Hozd az örömet, rajta, rajta! / Huss, huss!” (Az éjszaka csodái, 86. oldal)

„– Már zártok? // A csapos elnéző mosollyal visszaállt a sötét mögé, és baráti hangot ütött meg, látható fáradtsága ellenére: // – Még egy kis italt tudok adni, hisz mégiscsak a Balkánon vagyunk, nem igaz?” (Hajnali lotyó, 94. oldal)

A *Kőhullás* című kötet nem könnyű olvasmány. Alapos odafigyelést követel, hogy vajon mi miből következik. Érzelmek, indulatok. Csapongás. Provokáció és szellemi kihívások. Asszociációi meghökkentőek. Leánál minden másképpen van (pl. a rigó csiripel).

Két sorát különösen megszerettem, s ezzel hívom olvasóimat felfedező útra a *Kőhullás*on át. Aki keres, hozzám hasonlóan talál kedvére való gondolatokat!

„Egy óra karjai lassú kattogásba ölelik az időt. / Hemzseg minden, ami nem én vagyok.” (Elnyílás, 20. oldal)

(Nagy Lea: *Kőhullás*, Napkút Kiadó, 2020)

Kovács katáng Ferenc

Bence Lajos szóval vág rendet

A 2011-es *Valami* című verseskötet után öt esztendővel, 2016-ban a Pannon Tükör Könyvek sorozatában, a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet és a zalaegerszegi Pannon Írók Társasága közös kiadásában, Halász Albert szerkesztésében megjelent a *Szóval vágok rendet* című könyv is. A ritkán jelentkező, jeles életutat maga mögött tudó költő minőségű kötete. (Közben, ugyancsak 2011-ben Muraszombaton kiadták

Bence Lajos *Vzklit iz kamma* című, vegyes műfajú, verset, prózát és esszét tartalmazó könyvét szlovén nyelven.)

A *Szóval rendet vágok* a sorrendben hetedik önálló verseskötete. A viszonylagos szűkszavúsággal összefüggésben eszembe jut Pilinszky János híres mondata arról, hogy nem az a fontos, hogy hányat csap a madár a szárnyával, hanem az, hogy íveljen... És nyugodt lélekkel állíthatjuk, hogy Bence Lajos költészete ível, a szó legjobb értelmében! A tudománnyal, a kisebbségben élő magyarok sorskérdéseivel, az újságírással, és nem utolsósorban a szőlőműveléssel és a borászattal foglalkozó értelmiségi ember és írástudó újabb szép teljesítménye. Az élet teljességére törekvő alkotóé, aki – miként jeles tanulmánykötetének címe is árulkodik a kilencvenes esztendőök óta – *Írott szóval a megmaradásért* küzd attól a pillanattól kezdve, hogy elindult az írói-költői-irodalomtörténeti pályán évtizedekkel ezelőtt. Egy olyan társadalmi közegben, ahol egyre fogy és egyre kisebb a kisebbség, ugyanakkor az életnek, a hétköznapiaknak megvan az a többlete, ami már a jugoszláv korszakban is észlelhető volt. (Ha jól tudom, Szlovénia akkor is a magasabb életszínvonalú részek közé tartozott.) A kötet egyébként a költő hatvanadik születésnapjára jelent meg, tehát többféle értelemben is életrajzi és szellemi határkőnek mondható. Egy interjúban az ünnepelt ezt mondta többek között: „...Ha nem tudsz mást, mint eldalolni saját fájdalmaid s örömed: nincs rád szüksége a világnak – dorgálta Petőfi nagyon keményen a XIX. század költőit. Én is ezt vallom, és ezért a születésnap, önmegszólító versemben meg is idézem őt. Hiszem, hogy bőven van még teendőm, igyekszem is ellátni feladataimat.” (Gyuricza Ferenc: *Hatvanadik születésnapjára jelent meg dr. Bence Lajos muravidéki magyar költő legújabb verseskötete*. Zalai Hírlap, 2016. 06. 17.)

Jellemző, és rá is vonatkoztatható, amit a kilencvenes évek végén eltávozott másik jeles muravidéki költőről ír: „...hálások lehetünk Szúnyogh Sándornak, aki irányadó és példamutató, az új kísérletezésekre mindig nyitott személyiség volt. Akik ismertük, ilyenek ismertük...” (Bence Lajos: *20 éve távozott el közlünk Szúnyogh Sándor költő és szerkesztő, kultúránk mindenese*. Pannon Tükör, 2018/3. 74.) Ma már tudjuk, hogy Bence Lajos méltó kortársa és utóda az itt méltatott irodalmi személyiségnek. Többek között a már jelzett, szerteágazó tevékenysége és tehetsége okán.

Mint ahogy megtaláljuk ezeket a pontokat abban is, hogy a különböző nemzedékek is tudnak egymáshoz hasonlóan viszonyulni egy-egy sorsfordító történelmi eseményhez, példának okáért az 1956-os forradalomhoz és szabadságharchoz. Jelen esetben Bence Lajos verseskötetének első műve a *Vers magunkról, avagy kósza emlékek 56-ból (A Terror Háza falára)*. Mint tudjuk, ő a forradalom esztendejében született, tehát másfajta közelítés várható tőle, mint azoktól a költőktől, akik érett fővel átélték az akkori eseményeket. Utóbbiak közé tartozik az a Buda Ferenc, aki húszesztendőssé egyetemista volt akkor, és néhány verse miatt egyéves bör-

tönbüntetés várt rá a szabadságharc leverése után. S ha már a Bence-kötet címében ott szerepel a „rend” szó, akkor érdekes megnéznünk azt is, hogy ez a fogalom milyen szerepet játszik más költőknél. (A „rendet vágni” egyébként mezőgazdasági kifejezés is, a kaszálással vagy az aratással kapcsolatos, és az egyenes sort is jelzi. A költő dolga pedig – Bence Lajos szerint –, hogy a szóval vágja a rendet!) Például József Attilánál, ahol a szabadságot szülő rend a legfontosabb, vagy éppen Buda Ferencnél, aki egy másfajta rendről szól igen drámaian. *Rend* című versében ezt olvassuk: „...de nekünk / nem kell semmi rend, / ha tűz s terror teremti meg, / minékünk nem kell jó barátság, / ha ágyúszóval magyarázzák, / minket nem győz meg érv, sem eszme / bombázva és szuronyt szegezve!...” Nyílt költői beszéd, nem csoda, hogy Kádárék börtönbe zárták a fiatal költőt...

Bence Lajos költészetétől nem idegen az ünnepeles és a pátoszt is megjelenítő hang, azonban azt is láthatjuk, hogy hasonlóképpen kedves számára a nyelvi játék, a groteszk és az ironia is. Terjedelmesebb megszólalásai mellett a tömörségre törekvés, a végső egyszerűsítés igénye. S ha már az imént az eleve elrendelést is érintettük, akkor éppen a játékosság jegyében fogant másik jelenségről sem árt szólnunk, *A Karma karma* című vers kapcsán, méghozzá azért is, mert ez a játék csak magyar nyelven képzelhető el... És nem is a sorsról vagy az újjászületésről van szó, hanem a keleti tanokban oly fontos fogalomról, ami nagyjából következményeket kiváltó szigorú törvényt jelent a hindu, taoista vagy buddhista tanításokban. Az meg igencsak különös, hogy nyelvünkben ugyanez a hangalak mást is jelent! Az azonos alakúság szabályai szerint. További érdekesség, hogy ezúttal a pince, a szőlő, a bor lehet ott, a háttérben, hiszen ilyen sorokra bukkanunk: „Nyisd ki az ablakot, / vetközd le, ami rajtad felesleges, / s mint szőlőszem, örömeiben / önként, engedve a közelgő / Performance-i nyomás, / a gyönyör szélére sodródva / átadva magát az élvezet / sodró árjának...” És így tovább, és így tovább. Életöröm árad ezekből a sorokból, egészen addig a profán közlésig, hogy: „...csak a kehelyben / na maradjon...”, és a be nem telesülő öröm lesz a karma karma...

Persze ezek a lélegzetnyi művek inkább kirándulások a szélesebb ívű versek világából, még ha teljesebbé teszik is az összképet. Bence Lajos akkor van igazán otthon szellemi világában, amikor egy-egy terjedelmesebb gondolatfolyammal mondhat fontosat. Például amikor a „valóságvesztés” izgatja. Ebből a szempontból is igen fontos vers *A jövő pusztítóinak*. A szent dolgokat elveszejtő emberről (emberiségről?), a valóság- és értékvesztés okozóiról, s a végén a keserű kérdéssel: „...kérdem én, lesz-e ki / felmászik, felkúszik / úttalan utakon a Hegyre, / s talál-e olajágot?” Egyértelmű az utalás a béke ősi jelképére, hiszen Noé bárkájába is olajágot hozott a galamb, az ókori görögöknél is fölbukkan a békesség eme szimbóluma, és Jézus is az Olajfák hegyén töltötte utolsó földi éjszakáját. Az egyéni sors kételyeire épp úgy gondolhatunk e

mű kapcsán, mint a kisebbségre vagy az egyetemes emberire. Sőt, akár a kozmikus távlatok elveszejtésére is.

Így összetett ez a líra, főleg azért, mert mindezeket a rétegeket célba veszi, a mélységeket és a magasságokat egyaránt megszólítja. *A FÁJREND-katasztrófa (apokaliptikus látomás orwelli időkből)* mindezt még erőteljesebben teszi. Némi fanyar játékkal már a címben is, aztán tovább a természetpusztítás jeleivel, míg nem a József Attila-i „hol a szabadság a rend” újbóli fölelgetésével. Persze a középpontban folyton a magyarság sorskérdésével, hiszen a *Jövendőmondó újévre* vagy a *Himnusz-törődék a XXI. századra* soraiban Kölcsey-féle nemzeti imádságunkra felel, a maga korának élményeit tovább mondva 1823 óta...

És érinti a költői cselekvés lényegét, netán annak hiábavalóságát is, itt meg Vörösmarty kései utódaként. Afféle „vidéki költő” arcmásában. Óvatosan int a minőség őrzésére, a „szemét” méltó helyre távolítására. *A Reciklált téma és vers (A „szemét” téma újbóli körülménye)* befejezésében így figyelmeztet: „...S légy fogékony minden változásra, / s arra is, mi úszik az árral / és szembe vele, s van-e / szemrevételezve?” Magas nála az erkölcsi mérce, nem adja alább... A már emlegetett „talán, mégsem éltünk hiába...” biztos tudatában.

(*Bence Lajos: Szóval vágok rendet, 2016, Pannon Tükör*)

Bakonyi István

Hullámok találkozása

A kilencvenes évek magyar irodalmában bejárt elemzői-értelmezői út „naplóját” (*Diskurzusok mellett, 2001*), a kortárs magyar történelmi regényről írt nagy ívű munkáját (*Ahogy sohasem volt, 2007* – a szerző doktori dolgozatának szerkesztett változata) és a szűkebb pátria, Vas megye múltjában tett kulturális-művészeti kalandozások „krónikáját” („... itt álltál valaha”, 2015) követően a közelmúltban új kötettel jelentkezett Bokányi Péter. Bizonyára a jeles irodalomtörténész és műkritikus ötvenedik születési évfordulójának közelsége is szerepet játszott abban – a fülszöveg vallomása legalábbis erre enged következtetni –, hogy a szerkesztői, kutatói és tanári elfoglaltság ellenére viszonylag keveset, a korábbiaknál mindenesetre kevesebbet kellett várni a Vár Ucca Műhely Könyvek sorozatának értékeit gyarapító kiadvány megjelenésére. (E tekintetben a sorozaton belüli 51-es kiadványszám is üzenettel bír.) Az ugyancsak beszédes *Álom, emlék, hullámvérés* cím, noha egészében sejtelmes hangzású (amit jól érzékeltet a Stekovits Gáspár fotóinak felhasználásával készített borítókép ködbe vivő, ferde, fapallós stégje), tagjaival pontosan befogja az egyes fejezetek világos vonalvezetésű, tisztán látható cél felé haladó tanulmányainak, esszéinek körét.